

تحولات جمعیتی ایران در صدسال اخیر

اکبر آقاجانیان^۱

۱- دیباچه

جمعیت ایران در آغاز قرن بیستم حدود ۱۰ میلیون نفر بود. اما بهنگام اولین سرشماری کشور در سال ۱۳۳۵ جمعیت ایران ۱۸/۹ میلیون نفر شمارش گردید و طی سی و هفت سال گذشته سرعت افزایش یافت. تنها طی یک دهه، بین دو سرشماری سال ۱۳۵۵ و سال ۱۳۶۵، ۱۶ میلیون نفر به جمعیت ایران اضافه گردید. در سال ۱۳۷۰ جمعیت ایران ۵۸/۲ میلیون نفر گزارش شد و طبق پیش‌بینی‌های جمعیتی سازمان ملل، ایران در سال ۲۰۲۵ میلادی، جمعیتی معادل ۱۱۴ میلیون نفر خواهد داشت. در این مقاله تحولات رشد جمعیت ایران و عوامل دموگرافیکی که در تبیین این رشد در قرن حاضر و بخصوص در دوره بیست‌ساله ۶۵-۱۳۴۵ دخالت داشته است مورد بحث قرار خواهد گرفت:

۲- روند رشد جمعیت:

آهنگ رشد جمعیت ایران تا ربع اول قرن بیستم آهسته بود. میانگین نرخ رشد جمعیت ایران در بین سالهای ۱۲۷۹ تا ۱۳۰۵ کمتر از یک درصد تخمین زده شده است. بنظر می‌رسد در نتیجه

۱. دکتر اکبر آقاجانیان استاد دانشگاه فی‌تاویل امریکا در رشته جمعیت‌شناسی است. وی صاحب بیش از ۵۳ اثر تحقیقاتی در زمینه تحولات جمعیتی است و با بنیادهای علمی کشوری و بین‌المللی از جمله بنیاد ملی علوم امریکا، شورای تحقیقاتی دانشگاه شیراز، و بنیاد راکفلر همکاری داشته است. آقاجانیان در چند زمینه از جمله توسعه اقتصادی، شهرنشینی، تحولات جمعیتی، زن و خانواده تحقیقات خود را ادامه می‌دهد.

بهبود سطح زندگی مردم بواسطه تمرکز قدرت سیاسی و تلاشهای موفق نوسازی اقتصادی، هر چند ابتدائی، نرخ رشد جمعیت در ربع دوم قرن بیستم دو برابر گردیده است. در این زمان جمعیت ایران وارد مرحله‌ای دیگر از تحول جمعیتی شده که در آن مرحله سطح مرگ و میر رو بکاهش است. اما باروری همچنان در سطح بالا باقی مانده است.

جدول شماره ۱

رشد جمعیت در ایران در قرن معاصر

سال	جمعیت (میلیون)	نرخ رشد متوسط سالانه در ده سال قبل
۱۲۷۹	۹/۹-	-
۱۳۰۶	۱۲/۰	۰/۸
۱۳۱۴	۱۳/۵	۱/۵
۱۳۲۰	۱۴/۸	۱/۵
۱۳۳۵	۱۸/۹	۲/۲
۱۳۴۵	۲۵/۷	۳/۱
۱۳۵۵	۳۳/۷	۲/۷
۱۳۶۵	۴۹/۴	۳/۸

مأخذ: برای جمعیت تا سال ۱۳۲۰ از تخمین‌های Bharier از سال ۱۳۳۵ به بعد از سرشماریها گرفته

شده است.

پس از جنگ جهانی دوم نرخ رشد جمعیت به علت بهبود بهداشت عمومی بطور نسبی و عمدتاً ریشه کن شدن بیماری مالاریا، تسریع شده است. میانگین نرخ سالانه رشد جمعیت بین سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۵ به میزان ۲/۲ درصد بوده است. با افزایش ثبات سیاسی و قدرت دولت مرکزی، در سطح زندگی و شرائط بهداشتی، میزان مرگ و میر بخصوص مرگ و میر کودکان کاهش یافت. در همین زمان نرخ باروری بواسطه بهبود قابلیت باروری بمقدار محسوسی بالا رفت، بطوریکه در سال ۱۳۴۵ جمعیت ایران به ۲۵/۷ میلیون نفر رسید. بدین ترتیب بین سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۴۵ جمعیت ایران با نرخ متوسط ۳/۱ درصد رشد کرد. سرشماری سال ۱۳۴۵ و نرخ رشد جمعیت ۳/۱ درصد و چگونگی اثرات منفی آن بر توسعه اقتصادی و اجتماعی، توجه دولت ایران را به موضوع جمعیت جلب کرد بطوریکه نیاز به یک سیاست جمعیتی و برنامه‌ای برای تعدیل جمعیت در دستور کار دولت قرار گرفت. بدین ترتیب باتوجه به نیاز به برنامه رسمی برای کنترل رشد و اندازه جمعیت و ایجاد خدمات مربوط به تنظیم خانواده، دولت در سال ۱۳۴۶ یک خط مشی

جمعیتی را که هدف ان باین آوردن نرخ رشد جمعیت از راه کاهش باروری بود اعلام کرد. اهداف این برنامه در سال ۱۳۴۹ بیشتر مورد توجه قرار گرفت بطوریکه یک هدف بلندپروازانه برای کاهش رشد جمعیت بمیزان یک درصد در سال، در عرض مدت ۲۰ سال اعلام گردید. در سال ۱۳۵۲ تغییراتی در قوانین جاری داده شد که بطور غیر رسمی سقط جنین را آسان و قانونی کرد بطوریکه سقط جنین به عنوان یک وسیله مؤثر تنظیم خانواده و کنترل موالید مورد عمل و استفاده قرار گرفت. انقلاب اسلامی و تأسیس نظام جمهوری اسلامی ایران به سال ۱۳۵۷ منشأ دگرگونی‌های عمده‌ای در نظام سیاسی و اجتماعی ایران شد، و به موازات سقوط رژیم سلطنتی و تحولات دیگر، سیاست کنترل باروری نیز مورد تجدیدنظر قرار گرفت، بطوریکه رشد جمعیت به عنوان یک مسأله بنیادی مورد توجه نبود و امکانات تنظیم خانواده (جهت تنظیم فاصله موالید و ضرورت‌های طبی) مورد استفاده قرار نگرفت. در بین سالهای ۱۳۵۵ تا سال ۱۳۶۵ نرخ متوسط رشد جمعیت در ایران ۳/۸ بود و حدود شانزده میلیون بر جمعیت کشور افزوده شد.

۳- رشد جمعیت و نرخ خام موالید در دهه ۵۵-۱۳۴۵.

بین سالهای ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۵ جمعیت ایران از ۲۵/۷ میلیون نفر به ۳۳/۷ میلیون نفر رسید. با توجه به این دو رقم نرخ رشد سالانه جمعیت ۲/۷ درصد بوده است (نگاه کنید به جدول شماره یک). در مقایسه با دهه پیش از آن یعنی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۴۵، این نرخ رشد یک روند رو به کاهش را نشان می‌دهد. به‌ینکه مرگ و میر در این دوره رو به کاهش بوده، ولی علت اصلی روند کاهش در میزان رشد جمعیت، پائین آمدن نرخ موالید در این دوره بوده است. در حقیقت، نرخ خام موالید از ۴۹ در هزار در سال ۱۳۴۵ به ۴۲/۷ در هزار در سال ۱۳۵۵ کاهش یافته است (نگاه کنید به جدول شماره ۲).

جدول شماره ۲

تغییرات نرخ خام موالید در ایران از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵

سال	نرخ موالید خام			درصد تغییرات		
	کل	شهر	روستا	کل	شهر	روستا
۱۳۴۵	۴۹/۰	۴۵/۰	۵۲/۰	-	-	-
۱۳۵۵	۴۲/۷	۳۲/۷	۴۹/۱	-۱۲/۹	-۲۷/۳	-۵/۶
۱۳۶۵	۴۷/۶	۳۷/۵	۵۰/۷	۱۱/۵	۱۴/۷	۳/۳

مأخذ: محاسبه شده از سرشماریهای ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵.

تفاوت عمده‌ای از لحاظ کاهش نرخ خام مولید بین مناطق روستایی و مناطق شهری وجود دارد. در طی دهه ۵۵-۱۳۴۵ نرخ خام مولید در مناطق روستایی از ۵۲ در هزار به ۴۹ در هزار کاهش یافته است. در نتیجه می‌توان گفت در سال ۱۳۵۵ نرخ خام مولید در مناطق روستایی ایران هنوز در سطح یکی از بالاترین نرخ‌های خام مولید در جهان بوده است. از طرف دیگر در مناطق شهری این میزان از ۴۵ در هزار در سال ۱۳۴۵ به ۳۲/۷ در هزار در سال ۱۳۵۵ کاهش یافته است. چنین کاهشی در میزان خام مولید از چند راه امکان پذیر است که در قسمت بعد مورد توجه و بررسی قرار می‌گیرد.

۴- عوامل مؤثر به کاهش مولید خام در سالهای ۵۵-۱۳۴۵.

عوامل جمعیتی تغییرات مولید عبارتست از افزایش سن ازدواج و تغییر در سطوح باروری سنی. افزایش سن ازدواج زنان یکی از عوامل مهم کاهش نرخ مولید در ایران در دهه ۵۵-۱۳۴۵ بود. چنانچه در جدول شماره سه نشان داده شده است درصد زنان ازدواج کرده در گروه سنی ۱۹-۱۵ ساله از ۴۶/۵ درصد در سال ۱۳۴۵ به ۳۴/۲ درصد کاهش یافته است بطوریکه در طول ده سال این رقم معادل ۲۶/۵ درصد بطور نسبی کاهش پیدا کرده است. در مورد گروه سنی ۲۴-۲۰ ساله میزان ازدواج کرده‌ها از ۸۶/۶ درصد در سال ۱۳۴۵ به ۷۸/۶ درصد در سال ۱۳۵۵ کاهش یافته است. این تغییرات نشان دهنده افزایش سن ازدواج زنان در این دوره می‌باشد که در میانگین سن ازدواج محاسبه شده از سرشماری‌ها نیز منعکس شده است. متوسط سن ازدواج محاسبه شده از سرشماری ۱۳۴۵ برای زنان در ایران ۱۸/۴ سال می‌باشد. در سال ۱۳۵۵ متوسط سن ازدواج به ۱۹/۷ سال افزایش یافته است.

جدول شماره ۳

درصد جمعیت زنان ازدواج کرده در گروه‌های سنی ۱۹-۱۵ ساله و ۲۴-۲۰ ساله

سال	۱۵-۱۹	۲۰-۲۴
۱۳۴۵	۴۶/۵ درصد	۸۶/۶ درصد
۱۳۵۵	۳۴/۲ درصد	۷۸/۶ درصد
۱۳۶۵	۳۳/۵ درصد	۷۳/۶ درصد

مأخذ: سرشماریهای سالهای ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵.

دومین عامل کاهش نرخ موالید در ایران در دهه ۵۵-۱۳۴۵ کاهش میزان باروری در سنین مشخص می‌باشد (نگاه کنید به جدول شماره ۴). کاهش میزان باروری در سنین مشخص نقش مهمی در پائین آوردن میزان موالید در ایران در دهه ۵۵-۱۳۴۵ بوده است. چنانچه در جدول شماره ۴ نشان داده شده است باروری در سنین مشخص برای کلیه زنان بین سنین ۲۰ تا ۴۴ سالگی در این دوره کاهش یافته است. در نتیجه نرخ کلی باروری که یک معیار کلی باروری در سنین مشخص است از ۷/۷ موالید برای یک زن بطور متوسط به ۶/۳ موالید تنزل یافته است.

جدول شماره ۴

نرخ‌های باروری ویژه سنی برحسب هزار زن در ایران

«کل»

سن	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵
۱۵-۱۹	۴۵	۱۵۰	۱۴۹
۲۰-۲۴	۳۷۵	۳۱۶	۳۰۳
۲۵-۲۹	۳۹۴	۳۰۱	۳۱۳
۳۰-۳۴	۳۵۵	۲۴۲	۲۷۴
۳۵-۳۹	۲۹۱	۱۶۹	۲۱۱
۴۰-۴۴	۸۲	۸۵	۱۱۲
۴۵-۴۹	-	۳۲	۲۹

«شهری»

۱۵-۱۹	۳۷	۱۲۳	۱۲۲
۲۰-۲۴	۳۲۲	۲۵۸	۲۳۲
۲۵-۲۹	۳۶۵	۲۱۶	۲۳۱
۳۰-۳۴	۳۳۵	۱۴۵	۱۹۷
۳۵-۳۹	۲۶۱	۹۱	۱۴۳
۴۰-۴۴	۷۷	۴۵	۷۲
۴۵-۴۹	-	۱۳	۱۷

«روستا»

۱۳۶۵	۱۳۵۵	۱۳۴۵	
۱۵۷	۱۶۹	۵۰	۱۵-۱۹
۳۵۰	۳۶۰	۴۱۳	۲۰-۲۴
۳۸۰	۳۵۹	۴۱۱	۲۵-۲۹
۳۴۰	۳۰۶	۳۶۷	۳۰-۳۴
۲۷۲	۲۲۵	۳۱۲	۳۵-۳۹
۱۴۸	۱۱۱	۸۴	۴۰-۴۴
۴۰	۴۵	-	۴۵-۴۹

مأخذ: نرخ‌های مربوط به سال ۱۳۴۵ از رساله مهدی امانی گرفته شده است.

نرخ‌های مربوط به سال ۱۳۵۵ از مطالعه رشد جمعیت ایران گرفته شده است.

نرخ‌های مربوط به سال ۱۳۶۵ بر پایه سرشماری سال ۱۳۶۵ تخمین زده شده است.

تغییر در نرخ‌های باروری در سنین مشخص در جمعیت شهری بیش از جمعیت روستایی مشهود بوده است. در مناطق شهری باروری کلی از $6/9$ مولید به $4/4$ مولید کاهش یافته و در تمام گروه‌های سنی کاهش قابل توجهی در میزان باروری دیده می‌شود. برای مثال این کاهش برای گروه سنی ۳۹-۳۵ ساله در حدود ۶۵ درصد می‌باشد.

در مناطق روستایی میزان باروری کلی از $8/2$ مولید به $5/8$ کاهش یافته است. این کاهش اگرچه محسوس می‌باشد ولی برای تغییر عمده در میزان مولید خام در مناطق روستایی کافی نبوده است. بهمین جهت با اینکه جمعیت ایران در دهه ۵۵-۱۳۴۵ وارد یک مرحله تحول عینی در جهت کاهش باروری می‌باشد، مناطق روستایی از این تحول عقب می‌مانند.

کاهش میزان باروری ویژه سنی در دهه ۵۵-۱۳۴۵ در ایران با افزایش استفاده از وسایل جلوگیری از حاملگی و فعالیت برنامه تنظیم خانواده در ایران هم‌آهنگی داشته است. در سال ۱۳۴۶ زمانیکه برنامه تنظیم خانواده رسماً آغاز گردید، تعداد کسانیکه از این برنامه استفاده می‌کردند در حدود ده هزار نفر تخمین زده شده است. این تعداد در مقایسه با تعداد زنان در گروه سنی ۴۴-۱۵ ساله قابل اغماض است. در سال ۱۳۵۶ تعداد زنانی که از وسائل جلوگیری استفاده کرده‌اند به ۶۲۱ هزار نفر رسید که فقط یازده درصد کل زنان در سنین باروری را تشکیل می‌داد.

جدول شماره ۵

روند استفاده از وسائل جلوگیری از حاملگی در ایران

سال	تعداد زنانی که استفاده می‌کنند	درصد استفاده‌کنندگان به زنان در سنین باروری
۱۳۴۶	۱۰/۴	-
۱۳۴۷	۱۲۴/۳	۲/۸ درصد
۱۳۴۸	۲۱۲/۳	۴/۸ درصد
۱۳۴۹	۲۹۹/۹	۶/۷ درصد
۱۳۵۰	۳۸۵/-	۸/۳ درصد
۱۳۵۱	۴۴۵/-	۹/۶ درصد
۱۳۵۲	۴۷۰/-	۹/۴ درصد
۱۳۵۳	۴۸۱/-	۹/۳ درصد
۱۳۵۴	۵۰۶/-	۹/۲ درصد
۱۳۵۵	۵۷۲/-	۱۰/۴ درصد
۱۳۵۶	۶۲۱/-	۱۱/۰ درصد

D. Northman and E. Hofstater, 1980

مآخذ این جدول:

بطور کلی، در اواخر دهه ۱۳۴۰ و اوایل دهه ۱۳۵۰ جمعیت ایران وارد مرحله جدیدی از انتقال جمعیت گردید. در این مرحله نشانه‌های قابل توجهی از کاهش باروری وجود دارد. اما کاهش باروری بطور عمده شامل مناطق شهری بود و مناطق روستایی از این بابت عقب ماندند.

۵- رشد جمعیت و نرخ موالید خام در دهه ۱۳۵۵-۶۵.

در دهه ۱۳۵۵-۶۵ نرخ رشد جمعیت ایران به ۳/۸ درصد رسید و تعداد جمعیت از ۳۳/۷ میلیون در سال ۱۳۴۵ به ۴۹/۴ میلیون در سال ۱۳۶۵ رسید. یکی از جنبه‌های مهم افزایش جمعیت در این دوره مهاجرت گسترده پناهندگان از افغانستان به ایران بود که رسماً ۱/۸ میلیون نفر بودند. در صورتیکه این رقم را در جمعیت مورد سرشماری سال ۱۳۶۵ بحساب نیاوریم، نرخ متوسط رشد سالانه جمعیت در دهه ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۵ معادل ۳/۴ درصد می‌باشد. این نرخ در سال ۱۳۶۵ یکی از بالاترین نرخ‌های رشد جمعیت در دنیا بود و به مقدار قابل توجهی از نرخ رشد جمعیت ایران در دهه قبل از آن (۱۳۴۵-۵۵) بالاتر است.

۶- عوامل مؤثر در افزایش نرخ رشد جمعیت در ایران ۱۳۵۵-۶۵.

در دهه ۱۳۵۵-۶۵ علاوه بر مهاجرت جمعیت از افغانستان و عراق به ایران، میزان مرگ و میر

کودکان نیز رو بکاهش بود. کاهش میزان مرگ و میر کودکان در این دوره قابل توجه است و سهم اساسی در افزایش رشد جمعیت داشته است. اما قسمتی از افزایش رشد جمعیت نتیجه افزایش باروری در سنین مشخص می‌باشد. درخور توجه است که در این دوره سرعت افزایش سن ازدواج که در دوره قبلی شروع شده بود نیز کاهش یافت چنانکه کاهش درصد ازدواج کرده‌ها در گروه سنی ۱۹-۱۵ ساله زنان از $34/2$ درصد در سال ۱۳۵۵ به $33/5$ درصد در سال ۱۳۶۵ رسید (نگاه کنید به جدول شماره ۳). این کاهش ۲ درصدی در دهه ۶۵-۱۳۵۵ در مقایسه با کاهش سریع ۲۷ درصدی در دهه ۵۵-۱۳۴۵، بسیار خفیف بنظر می‌رسد.

جدول شماره ۴ تغییرات نرخ باروری در سنین مشخص را نشان می‌دهد. در دهه ۶۵-۱۳۵۵ میزان کلی باروری باندازه ۱۱ درصد افزایش یافته است. به معنی دیگر این رقم از $6/3$ مولود در سال ۱۳۵۵ به ۷ مولود افزایش یافته است. این افزایش کلاً بواسطه افزایش قابل توجه در نرخ باروری برای زنان ۲۵ ساله و بالاتر می‌باشد. افزایش باروری در مناطق روستایی بسیار جزیی است چون در این مناطق باروری در حد بالای خود بوده است. اما در مناطق شهری که در دهه پیش وارد دوره انتقال به کاهش باروری شده بودند، میزان باروری بطور قابل توجهی افزایش یافت. این افزایش باروری در تغییرات نرخ باروری کلی قابل مشاهده است. نرخ باروری کلی در مناطق شهری از $4/4$ مولید برای هر زن در سال ۱۳۵۵ به $5/1$ مولید در سال ۱۳۶۵ افزایش یافته است. این تحول نتیجه افزایش باروری ویژه سنی بخصوص برای زنان ۳۵ ساله و بالاتر می‌باشد (نگاه کنید به جدول شماره ۴).

۷- جمعیت ایران در آینده

با توجه به گسترش نسل زنانی که وارد مرحله باروری می‌شوند، جمعیت ایران در آینده به سرعت رشد خواهد کرد. اگر نرخ رشد در حد سال ۱۳۶۵ باقی بماند طی بیست سال آینده جمعیت ایران دوبرابر خواهد شد. اما اتخاذ سیاستهای کنترل جمعیت و قوانین مؤثر اجتماعی و اقتصادی می‌تواند بطور محسوسی بر کاهش این روند جمعیتی تأثیر گذارد. از عواملی که مستقیماً بر کاهش رشد جمعیت اثر خواهد داشت افزایش سن ازدواج برای زنان است. افزایش سن ازدواج نه تنها دوران باروری را کوتاه می‌سازد بلکه بررسی‌های اجتماعی و علمی نشان داده است زنانی که در سنین بالاتر ازدواج می‌کنند در برنامه‌ریزی خانواده و حفظ فاصله و کنترل شمار مولید خود موفق‌تر خواهند بود.

باید توجه داشت که افزایش سن ازدواج فقط یک پدیده قانونی نیست، یعنی با تغییر قانون و بالا بردن سن قانونی ازدواج نباید انتظار داشت که معیار اجتماعی مربوط به سن ازدواج تغییر یابد. بالا بردن سن قانونی ازدواج فقط نشانه اهمیت این موضوع در سطح جامعه است و تأثیر آن جنبه

سمبولیک دارد. در واقع سن ازدواج زنان وقتی افزایش خواهد یافت که امکانات و موقعیت‌های اجتماعی آنها نیز تغییر کند و در این میان تحصیلات و افزایش میزان باسوادی و ادامه تحصیل در سطوح متوسطه و بالاتر بسیار مهم است.

باتوجه به کاهش سریع مرگ و میر کودکان در ایران در سالهای اخیر، می‌توان قبول کرد که تقاضای قابل توجهی در سطح خانواده برای محدود کردن مولید وجود دارد و در شرایط کنونی که میزان مرگ و میر کودکان بسیار پائین است و شاید در آینده نیز پایین‌تر بیاید، خانواده نیاز به تعداد زیادتر مولید برای جبران مولیدی که به سن یکسالگی نمی‌رسند ندارد، بنابراین در صورتیکه امکانات و خدمات تنظیم خانواده بطور مناسب در دسترس باشد، خانواده‌ها به نحو مطلوب از آن استفاده خواهند کرد.

در حال حاضر فعالیتها و سیاستهای گسترده‌ای در زمینه کاهش رشد جمعیت در ایران شروع شده است. موضوع موقعیت اجتماعی و اقتصادی زنان بطور قابل محسوسی مورد گفتگو است. همچنین برنامه تنظیم خانواده بسرعت رو به گسترش است و میزان مرگ و میر کودکان مرتباً در حال کاهش می‌باشد. بنابراین باید انتظار داشت این فعالیت‌ها و سیاستها بطور مستقیم و غیرمستقیم بر رشد جمعیت در آینده تأثیر داشته باشد. و می‌باید توجه داشت که ساخت سنی جمعیت ایران با نرخ بالای باروری در دهه گذشته اجازه نخواهد داد که برنامه‌های اقتصادی - اجتماعی و برنامه تنظیم خانواده در کوتاه مدت نتیجه‌بخش باشد. ادامه این برنامه و سیاستها دراز مدت رشد جمعیت ایران را کاهش خواهد داد. البته شرط حصول چنین نتیجه‌ای به تداوم روند کنونی سیاستها و برنامه‌های دولت در این زمینه بستگی دارد.

مآخذ و منابع

امانی، مهدی، ۱۳۴۹. تخمین تعداد مولید شهری و روستایی در ایران. تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی.

مرکز آمار ایران. سالنامه‌های آماری سالهای ۱۳۵۱، ۱۳۵۹، ۱۳۶۳ و ۱۳۷۰. تهران: مرکز آمار ایران.

Banani, A. 1961. *The Modernization of Iran*. Stanford, California: Stanford University press.

Bharier, J. 1968 "A note on the population of Iran," *Population Studies*. 22 (2): 273-279.

Majadabadi, E. 1978. "Abridged Life Tables of Iran 1956-1966," *Genus*. 34:215-226.

McEvedy, C. and R. Jones 1978. *Atlas of World population History*. New York: Penguin Press.

Northman, D. and H. Hofstater, 1980. *Report on Population and Family Planning Programme*. New

York: The Population Council United Nations, 1991. *World Population Prospect 1990*. New York:

United Nations.